

KDYŽ KÁMEN PROMLOUVÁ O HISTORII REGIONU

KAMENNÉ PAMÁTKY PAMĚTI V NOWÉ RUDĚ A BROUMOVĚ

Když kámen promlouvá o historii regionu

Kamenné památky paměti v Nowé Rudě a Broumově

Na první pohled jsou to „jen“ staré kamenné desky ve zdech kostelů a městských hradeb. Když se však zastavíme, začneme číst jejich nápisy a vnímat tvary vytesané před stovkami let, promění se v **mlčenlivé vypravěče dějin**. Vyprávějí o víře, strachu ze smrti, naději na věčný život, o hrdosti měšťanů, síle rodiny i o řemeslech, která formovala podobu obou měst.

Nowa Ruda a Broumov – dvě historická města na opačných stranách hranice – spojuje společné kulturní dědictví, jehož význam dnes znovu vystupuje do popředí díky odborné obnově kamenných památek. Náhrobní desky, epitafy a zakládací tabule zde vytvářejí **unikátní galerii sepulkrálního umění** od konce 16. do konce 18. století.

Kámen jako nositel paměti

Ve středověku a raném novověku nebyl náhrobek pouze označením hrobu. Byl především **veřejným sdělením** – zprávou o tom, kým byl zesnulý, jaké měl postavení, čemu věřil a jak si přál být připomínán. Kámen, zejména pískovec, byl ideálním materiálem: dostupný, relativně snadno opracovatelný a zároveň dostatečně trvanlivý.

Reliéfy sepjatých rukou, modlitební postoje, lebky, věnce, erby či řemeslné nástroje nebyly náhodně ozdoby. Každý motiv měl svůj význam: Každý motiv měl svůj význam:

- **sepjaté ruce** vyjadřovaly víru a odevzdání se Bohu,
- **lebka** připomínala pomíjivost lidského života (memento mori),
- **věnce** symbolizovaly vítězství nad smrtí,
- **řemeslné atributy** hrdost na práci a společenskou roli.

Nowa Ruda (PL)

Zakládací deska a epitafia u kostela sv. Mikuláše

Paměť zaniklého hřbitova

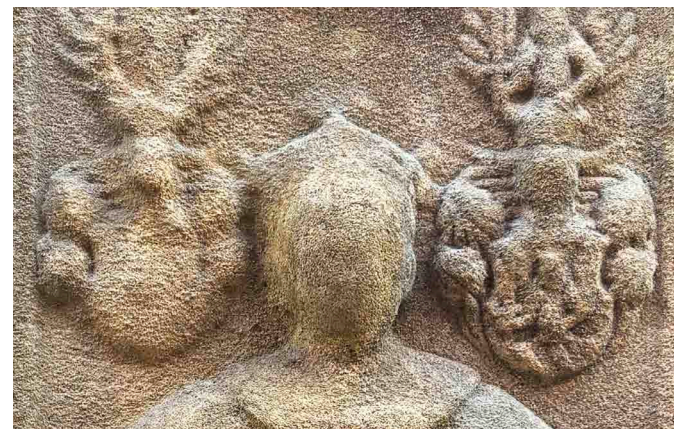
Soubor kamenných památek u kostela sv. Mikuláše v Nowé Rudě je výjimečný tím, že představuje **dochovaný fragment zaniklého světa**. Původně se všechny tyto desky nacházely na hřbitově u barokního farního kostela. Ten byl v 19. století zrušen a nahrazen novogotickým chrámem.

Namísto zničených byly nejcennější náhrobní a epitafní desky **sekundárně zazděny do opěrné zdi**, čímž vznikla pozoruhodná „kamenná kronika města“.

Zakládací deska z roku 1631 – tichý svědek obnovy města

Zakládací (fundační) deska z roku 1631 patří k nejstarším památkám Nowé Rudy. Připomíná období, kdy se město i farnost vzpamatovávaly z válečných otřesů 16. století.

Její jednoduchý obdélníkový tvar, výrazné orámování a německý nápis odrážejí estetiku přelomu renesance a baroka. Deska neoslavuje jednotlivce, ale **kolektivní paměť komunity**, která chtěla uchovat informaci o založení či významné obnově duchovního centra města.

Epitafia – kamenné portréty lidských osudů

Epitaf dětí Hieronyma Kesslera (1617)

Jedna z nejdramatičtějších památek celého souboru. Zobrazení dětských postav v modlitebním postoji působí i dnes silně emotivně. Připomíná vysokou dětskou úmrtnost raného novověku a zároveň hlubokou víru rodičů, kteří skrze epitaf svěřovali své děti Boží ochraně.

Epitaf Judyty Kesslerové (1631)

Figurální epitaf ženy v modlitbě představuje typický příklad sepulkrálního umění období protireformace. Klidný výraz, sepjaté ruce a jemné ornamenty zdůrazňují zbožnost, pokoru a naději na zmrtvýchvstání.

Epitaf Franze Rosenberga (1798)

Na rozdíl od starších, bohatě zdobených desek působí Rosenbergův epitaf stroze a vyváženě. Je ukázkou klasicistního vkusu, který kladl důraz na řád, symetrii a rozum – ideály osvícenství konce 18. století.

Broumov (CZ)

Náhrobní desky v hradební zdi u kostela sv. Petra a Pavla

Když se hradby staly pamětní zdi

V Broumově jsou náhrobní desky vsazeny do **středověké městské hradby ze 14. století**, čímž vzniká jedinečné propojení obranné architektury a sepulkrálního umění. Hradby, které kdysi chránily město, dnes chrání jeho paměť.

Pět náhrobních desek pochází z let 1581–1612 a představují **výjimečný průřez měšťanskou kulturou Broumova** na přelomu gotiky, renesance a raného baroka

Co nám broumovské náhrobky vyprávějí?

- **Gotická deska z roku 1581** s postavou muže a cheruby ukazuje doznívání středověké obraznosti.
- **Soukenický náhrobek (1581)** připomíná význam textilní výroby, na níž Broumov dlouhodobě bohatl.
- **Náhrobek stavitele či tesaře (1598)** dokládá hrdost na řemeslo a roli odborníků při rozvoji města.
- **Velký figurální náhrobník manželského páru (1612)** je symbolem rodiny jako základní jednotky měšťanské společnosti.
- **Deska z roku 1611** s věncem a iniciálami propojuje text a symboliku v harmonický celek.

Každý z náhrobků je nejen uměleckým dílem, ale i **historickým dokumentem**, který doplňuje písemné prameny.

Obnova památek: návrat čitelnosti bez ztráty autenticity

Všechny památky byly obnoveny v rámci projektu **„Když kámen promlouvá o historii regionu“**. Restaurátorské práce se soustředily především na:

- stabilizaci materiálu,
- odstranění škodlivých nánosů,
- zvýraznění dochovaných detailů,
- zachování stop stáří jako součástí hodnoty památky.

Cílem nebylo „vrátit památkám nový vzhled“, ale **umožnit dnešnímu návštěvníkovi znovu číst jejich příběh**.

Praktické informace pro návštěvníky

- **Volně přístupné po celý rok**
- **Nowa Ruda:** kostel sv. Mikuláše, ul. Kościelna
- **Broumov:** hradební zeď před kostelem sv. Petra a Pavla, Kostelní náměstí
- **Tip:** ideální čas na návštěvu a fotografování je odpoledne
- **Prosb:** památky jsou křehké – nedotýkat se povrchu desek

Proč se u těchto kamenů zastavit?

- pochopíte, že historie nejsou jen letopočty, ale **konkrétní lidské osudy**,
- uvidíte vývoj umění na malém prostoru a v přímém srovnání,
- objevíte společné kořeny českého a polského pohraničí,
- zažijete klidná místa, která vybízejí k zamyšlení.

Interreg

Spolufinancováno
Evropskou unií

Česko - Polsko

Projekt: Když kámen promlouvá o historii regionu, reg. č. G.019.02.0053

Informační centrum Broumovska
Mírové náměstí 105, 550 01 Broumov
Tel. +420 491 524 168

Gdy kamień opowiada o historii regionu

Kamienne zabytki pamięci w Nowej Rudzie i Broumovie

Na pierwszy rzut oka są to „tylko” stare kamienne płyty w murach kościołów i dawnych fortyfikacji miejskich. Jednak gdy zatrzymamy się na chwilę, spróbujemy odczytać inskrypcje i przyjrzymy się formom wyrytym w kamieniu przed setkami lat, odsłaniają się przed nami **milczący opowiadacze historii**. Opowiadają o wierze, lęku przed śmiercią, nadziei na życie wieczne, o dumie mieszczańskiej, sile rodziny oraz o rzemiosłach, które kształtowały oblicze miast.

Nowa Ruda i Broumov – dwa historyczne miasta po przeciwnych stronach granicy – łączy wspólne dziedzictwo kulturowe, którego znaczenie dziś ponownie wydobywa się na światło dzienne dzięki fachowej konserwacji kamiennych zabytków. Nagrobne płyty, epitafia i tablice fundacyjne tworzą tu **unikatową czesko-polską galerię sztuki sepulkralnej** od końca XVI do końca XVIII wieku.

Kamień jako nośnik pamięci

W średniowieczu i wczesnej epoce nowożytnej nagrobek nie był jedynie oznaczeniem miejsca pochówku. Przede wszystkim pełnił funkcję **publicznego przekazu** – informacji o tym, kim był zmarły, jaką zajmował pozycję społeczną, w co wierzył i jak chciał być zapamiętany.

Kamień, a zwłaszcza piaskowiec, był materiałem idealnym: łatwo dostępnym, stosunkowo prostym w obróbkę, a jednocześnie trwałym. Reliefy splecionych dłoni, postawy modlitewne, czaszki, wieńce, herby czy narzędzia rzemieślnicze nie były przypadkowymi dekoracjami. Każdy motyw niósł określone znaczenie:

- **złożone dłonie** symbolizowały wiarę i oddanie Bogu,
- **czaszka** przypominała o przemijalności życia (memento mori),
- **wieńce** oznaczały zwycięstwo nad śmiercią,
- **atrybuty rzemiosła** podkreślały dumę z pracy i roli społecznej.

Nowa Ruda (PL)

Tablica fundacyjna i epitafia przy kościele św. Mikołaja

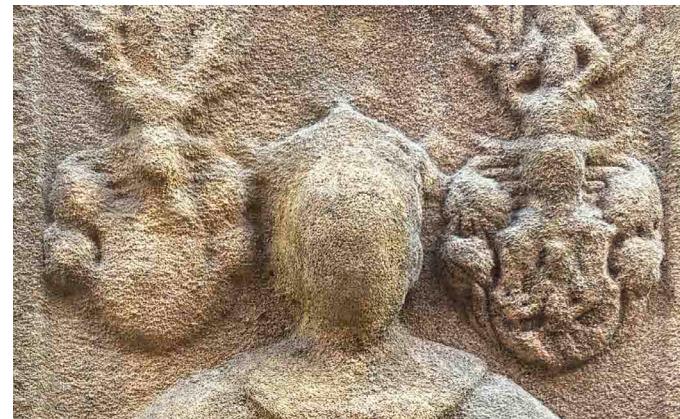
Pamięć zaginionego cmentarza

Zespół kamiennych zabytków przy kościele św. Mikołaja w Nowej Rudzie jest wyjątkowy, ponieważ stanowi **zachowany fragment nieistniejącego już świata**. Wszystkie te płyty pierwotnie znajdowały się na cmentarzu przy barokowym kościele parafialnym, który został zlikwidowany w XIX wieku podczas budowy obecnej neogotyckiej świątyni. Najcenniejsze nagrobki i epitafia nie zostały jednak zniszczone – **wtórnie wmurowano je w mur oporowy**, tworząc niezwykłą „kamienną kronikę miasta”.

Tablica fundacyjna z 1631 roku – cichy świadek odnowy miasta

Tablica fundacyjna z 1631 roku należy do najstarszych zabytków piśmiennych Nowej Rudy. Upamiętnia okres odbudowy miasta i parafii po burzliwych wydarzeniach XVI wieku.

Jej prostokątna forma, wyraźne obramienie i niemiecka inskrypcja odzwierciedlają estetykę przełomu renesansu i baroku. Tablica nie gloryfikuje jednostki, lecz **zbiorową pamięć wspólnoty**, która chciała zachować informację o powstaniu lub ważnej odnowie duchowego centrum miasta.

Epitafia – kamienne portrety ludzkich losów

Epitaf dzieci Hieronima Kesslera (1617)

Jedno z najbardziej poruszających dzieł całego zespołu. Przedstawienie dzieci w modlitewnej pozie do dziś wywołuje silne emocje. Przypomina o wysokiej śmiertelności dzieci w epoce nowożytnej oraz o głębokiej wierze rodziców, którzy poprzez epitaf powierzali swoje dzieci opiece Bożej.

Epitaf Judyty Kessler (1631)

Figuralny epitaf kobiety w modlitwie jest typowym przykładem sztuki sepulkralnej okresu kontrreformacji. Spokojny wyraz twarzy, złożone dłonie i delikatna ornamentyka podkreślają cnoty pobożności, pokory i nadziei na zmartwychwstanie.

Epitaf Frantza Rosenberga (1798)

W przeciwieństwie do starszych, bogato zdobionych płyt, epitaf Rosenberga cechuje się prostotą i harmonią. Jest przykładem stylu klasycystycznego, który kładł nacisk na porządek, symetrię i rozum – ideały oświecenia końca XVIII wieku.

Broumov (CZ)

Nagrobne płyty w murze obronnym przy kościele św. Piotra i Pawła

Gdy mury obronne stały się ścianą pamięci

W Broumovie nagrobne płyty zostały wmurowane w **średniowieczne mury miejskie z XIV wieku**, tworząc unikatowe połączenie architektury obronnej i sztuki sepulkralnej. Mury, które niegdyś chroniły miasto, dziś chronią jego pamięć.

Zespół pięciu nagrobków z lat 1581–1612 stanowi **wyjątkowy przekrój kultury mieszczańskiej Broumova** na styku późnego gotyku, renesansu i wczesnego baroku.

Co opowiadają broumovskie nagrobki?

- **Gotycka płyta z 1581 roku** z postacią mężczyzny i puttami ukazuje schyłkową fazę średniowiecznej symboliki.
- **Nagrobek sukiennika (1581)** przypomina o znaczeniu produkcji tekstylnej, dzięki której Broumov przez długi czas się rozwijał.
- **Nagrobek budowniczego lub cieśli (1598)** świadczy o dumie z rzemiosła i roli fachowców w rozwoju miasta.
- **Wielki figuralny nagrobek małżeństwa (1612)** symbolizuje rodzinę jako podstawę mieszczańskiego społeczeństwa.
- **Płyta z 1611 roku** z wieńcem i inicjałami łączy tekst i symbolikę w harmonijną całość.

Każdy z tych nagrobków jest nie tylko dziełem sztuki, ale także **historycznym dokumentem**, uzupełniającym źródła pisane.

Konserwacja zabytków – przywracanie czytelności bez utraty autentyczności

Wszystkie opisane obiekty zostały odnowione w ramach projektu „**Gdy kamień opowiada o historii regionu**”. Prace konserwatorskie koncentrowały się przede wszystkim na:

- stabilizacji materiału,
- usunięciu szkodliwych nawarstwień,
- uwydatnieniu zachowanych detali,
- zachowaniu śladów starości jako integralnej wartości zabytku.

Celem nie było „odmłodzenie” kamieni, lecz **umożliwienie współczesnemu odbiorcy ponownego odczytania ich historii**.

Informacje praktyczne dla odwiedzających

- **Dostępność:** obiekty dostępne przez cały rok
- **Nowa Ruda:** kościół św. Mikołaja, ul. Kościelna
- **Broumov:** mur obronny przed kościołem św. Piotra i Pawła, Kostelní náměstí
- **Wskazówka:** najlepsze światło do zwiedzania i fotografowania – po południu
- **Prośba:** zabytki są krucho – prosimy nie dotykać powierzchni kamienia

Dlaczego warto się tu zatrzymać?

- bo historia to nie tylko daty, lecz **konkretne ludzkie losy**,
- bo w jednym miejscu można prześledzić rozwój sztuki na przestrzeni wieków,
- bo to wspólne dziedzictwo czesko-polskiego pogranicza,
- bo są to miejsca ciszy i refleksji, z dala od masowej turystyki.

Interreg

Česko - Polsko

Projekt: Když kámen promlouvá o historii regionu, reg. č. G.019.02.0053

Informační centrum Broumovska
Mírové náměstí 105, 550 01 Broumov
Tel. +420 491 524 168